

LIETUVOS MOKSLEIVIŲ SĄJUNGA

---

*Lietuvos socialdemokratų partijai
Demokratų sąjungai „Vardan Lietuvos“
Politinei partijai „Nemuno Aušra“*

LIETUVOS MOKSLEIVIŲ SĄJUNGOS SIŪLYMAI BŪSIMOSIOS XIX-OSIOS LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS PROGRAMAI

2024 m. lapkričio 24 d.

Vilnius

Lietuvos moksleivių sąjunga (toliau – LMS) – vienintelė Lietuvos mokinių interesams atstovaujanti bei mokinių savivaldas vienijanti organizacija – savo veiklą vykdanči 46 šalies savivaldybėse, siekia atkreipti naujai suformuotos koalicijos politinių partijų dėmesį į mokiniams ir jaunimo politikai aktualius klausimus bei teikia pasiūlymus, kokiais prioritetais remiantis jaunimo srityje, gali būti formuojama politika mokiniams aktualiais klausimais gali būti formuojama būsimosios XVIII-osios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programa.

Šie prioritetai yra aktualūs tiek regioniniu, tiek nacionaliniu lygmenimis. Raginame tinkamai įsigilinti ir peržiūrėti šiuos pasiūlymus bei įtraukti juos į XIX-osios LR Vyriausybės programą siekiant, kad jaunimo politika būtų aktyviai įgyvendinama visais lygmenimis. Pažymime, jog su mokiniais susijusi politika turi būti vykdoma vadovaujantis objektyvia ir patikima statistika, duomenimis, tiksliai identifikuojant mokinių poreikius ir galimybes. Planuojamos su mokiniais susijusios reformos turi būti išbandomos, pirmiausia, įsitikinant prielaidų pagrįstumu ir įgyvendinant bandomuosius projektus, remiantis gerosios tarptautinės praktikos pavyzdžiais.

Užtikriname, kad atliksime nuolatinę įtrauktų ir įgyvendinamų pasiūlymų stebėseną, siekiant efektyvaus jų pritaikymo politikoje.

Šiame dokumente LMS teikia pagrindinius pasiūlymus būsimosios XIX-osios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programai, numatant prioritетines temas, kurios šiuo metu yra itin

---

aktualios šalies mokiniams.

ŠVIETIMAS, KULTŪRA IR ĮTRAUKTIS

Siekiant asmeninės ir valstybinės sėkmės svarbu nuolat kryptingai lavinti visus Lietuvos piliečius, ypatingą dėmesį skiriant jaunimui. Šiuolaikiška, veiksminga ir įtrauki švietimo sistema yra šalies pažangos ir žmonių gerovės pamatas, o švietimas savo paskirtį geriausiai atlieka tada, kai jo raida lenkia bendrąją visuomenės raidą – daro progresyvią įtaką mąstymo ir veikimo kultūrai. Esminis sėkmės veiksnys – švietimo institucijų ir visuomenės narių dinamiška sąveika kuriant sumanią visuomenę. Vis dėlto vyraujančios demografinės, socioekonominės tendencijos lemia, jog daugiapakopė švietimo kokybės būklė neatliepia švietime dalyvaujančių piliečių ir kintančių visuomenės poreikių.

Strateginiai valstybės dokumentai numato, jog švietimo ir mokymo misija yra suteikti kiekvienam, su Lietuva save siejančiam asmeniui, savarankiško ir aktyvaus gyvenimo pagrindus, padėti nuolat tobulinti savo gebėjimus tapti visaverčiu demokratinės visuomenės nariu, aktyviai dalyvaujančiu socialiniame, ekonominiame ir kultūriniame gyvenime. Pačia bendriausia prasme švietimas lemia, kokia visuomenė būsime ateityje. Kol kas neaiškus ateities švietimo modelis, galintis atsakyti į kylančius technologijų, ekologinius, socialinio adaptyvumo ir kitus iššūkius. Tad demokratija ir švietimas buvo pasirinkti kaip tiksliausi „Lietuva 2050“ ateities scenarijų rėmai – jų sąveika leidžia kelti pamatinius klausimus apie mums rūpinčią ateitį. Kartu tai dvi gyvenimo sritys, kurioms reikia didžiausio nuolatinio mūsų dėmesio ir kuriomis būtina nuolatos rūpintis – jos lems šalies ateitį.

Pažymėtina, jog švietimas turi būti įgyvendinamas laikantis nuostatos, kad asmenybės brandai yra svarbi racionali visų ugdymo sričių pusiausvyra, siejama su šiandieninėmis valstybės ir pasaulio aktualijomis. Visų pakopų – bendrojo ugdymo, profesinio ugdymo, aukštojo mokslo – formalusis ir neformalusis švietimas turi būti integralūs ir tarpusavyje vienas kitą papildantys, atsižvelgiant į tai siūlome:

- užtikrinti pedagogų rengimą sudarant sąlygas mokytojų kvalifikacijos kėlimui bei kvalifikacinių mokymų kontrolės įgyvendinimą;
- skatinti inovatyvią ir efektyvią švietimo vadybą, sudarant sąlygas administracinei

LIETUVOS MOKSLEIVIŲ SĄJUNGA

- skaitmenizacijai ir mokyklų vadovų ir administracijos darbuotojų kvalifikacijos kėlimui;
- užtikrinti, kad, reikalui esant, bendrasis ugdymas būtų vykdomas kokybiškai nuotoliniu būdu, aprūpinant moksleivius ir mokytojus, mokyklos administraciją reikiamomis darbo priemonėmis ir informacija;
  - kadencijos eigoje pradėti projektuoti modelį, kurio metinius pažymių vidurkiai būtų įtraukiami į kaupiamąjį vertinimą, visgi pastebimą būtinybę užtikrinti vertinimo tolygumą visose mokyklose;
  - siūlome įvesti galimybę mokiniams apeliuoti savo atsiskaitomųjų darbų rezultatus pateikiant jiems jų darbus su įvertinimais;
  - inicijuoti tarptautinio bakalaureato programos Lietuvoje vykdymo peržiūrą;
  - teisiškai reglamentuoti, jog nacionalinė švietimo agentūra privalėtų bendrųjų ugdymo programų pakeitimus, pavyzdines egzaminų, pasiekimų patikrinimų užduotis turėtų derinti su dalykininkų asociacijomis. Taip siekiant stiprinti dalykininkų asociacijų veiklą ir siekti išvengti panašaus pobūdžio klaidų, kurios buvo padarytos 2023-2024 mokslo metų tarpinių patikrinimų sesijos metu;
  - tęsti skaitmenizacijos švietime procesus, suteikiant galimybę pasirinkti mokymosi medžiagos tipą (arba skaitmenizuoti vadovėliai, arba popierinė mokymosi medžiaga);
  - skatiname tikslinti, detaliau reglamentuoti švietimo įstatyme esančią mokyklos ūkio lėšų sąvoką. Kadangi šiai dienai turime savivaldybių, kurios tikslines valstybės dotacijas mokymosi priemonėms: vadovėliams, kitoms skaitmeninėms priemonėms, naudoja kitos ugdymo procesui reikalingos literatūros, daiktų, medžiagos, įrangos įsigijimui. Manome, jog tokios tiesiogiai nesusijusios su ugdymo procesu neturėtų būti finansuojamos valstybės biudžeto lėšomis, o savivaldybės mokyklos ūkio lėšomis.
  - skatiname nuosekliai laikytis ir įgyvendinti aukštojo mokslo socialinės dimensijos 2023-2030 metų plėtros prioritetus;
  - peržiūrėti ir atnaujinti LR Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos patariamuosius formatus. Manome, jog švietime privalo vyrauti nuostata, jog visi didesni ar mažesni švietimo sistemos pokyčiai turi vykti tik po intensyvaus ir nuoseklaus derinimo su proceso dalyvėmis. Šiuo metu LR Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos patariamieji formatai dažnai neturi

- politinės vadovybės atstovo, nėra nuosekliai organizuojami susitikimai, nėra įtraukūs;
- nuo 2024 metų įsigaliojant švietimo įstatymo pataisoms dėl įtraukiojo ugdymo toliau nuosekliai rūpintis ir skirti adekvatų finansavimą įtraukties švietime klausimams. Esami standartizuoti testai, jų pavyzdžiai nėra tinkamai pritaikyti mokiniams su specialiaisiais ugdymosi poreikiais, jiems tik tais yra pratęstas laikas, todėl lieka neaišku, kaip mokome vaikus pagal jų skirtingus mokymų stilius, tačiau standartizuoti testai ir egzaminai yra vienodi visiems ir į mokymosi stilių jau neatsižvelgiama, todėl siūlome mokiniams turintiems individualius ugdymosi poreikius tinkamiau adaptuoti standartizuotas užduotis;
  - mokinio ir mokytojo padėjėjams nuo šių metų įsigaliojo reikalavimas per pirmuosius dvejus darbo metus išklaudyti kursus, skirtus darbu su specialiuosius ugdymosi poreikius turinčiais mokiniais. Tokio reikalavimo atsiradimas buvo būtinas, kadangi mokinio padėjėjų kompetencija šioje sferoje kėlė daugybę klausimų. Skatiname sudaryti nuoseklu šios ugdymo grandies kompetencijų kėlimą pagal tikslines sritis;
  - manome, jog visos LR Vyriausybės kadencijos eigoje yra būtina siaurinti bendrojo ugdymo programas, atsižvelgiant į dalykininkų asociacijų teikiamas pastabas, kadangi dėl temų spiečiaus mokytojai neturi pakankamai laiko temas nagrinėti giliau.

Skatinti vaikų neformalųjį švietimą nuosekliai **didinant NVŠ krepšelį**. Siūlome nustatyti, jog lėšų skiriamos vaikų neformaliajam švietimui iš valstybės biudžeto dydis nebūtų mažesnis **negu sutarta ir adekvačiai įvertinta dalis** nei bazinės socialinės išmokos dydis, kurį nustato Lietuvos Respublikos socialinės paramos išmokų atskaitos rodiklių ir bazinio bausmių ir nuobaudų dydžio nustatymo įstatymo nustatyta tvarka tvirtina Vyriausybė. Ankstesniems panašaus pobūdžio projektams Lietuvos Respublikos Vyriausybė pateikė išvadą, jog nepritarti projektams dėl finansų trūkumo, Reikia pabrėžti, kad skaičiuojant finansų poreikį yra remiamasi klaidingomis prielaidomis, kaip antai numatymas, kad visi pagal pradinio, pagrindinio ar vidurinio ugdymo programas besimokantys šalies mokiniai (t.y. daugiau nei 340 tūkst.) lankys būrelius. Remiantis tokia prielaida numatomas finansavimo poreikis siektų daugiau nei 220 mln. eurų. Šimtaprocentinio būrelių lankomumo neįmanoma pasiekti, beto ankstesnėje vyriausybės programoje buvo numatomas 80 proc. lankomumas, todėl toks finansų poreikio skaičiavimas nėra tikslus. **Siūlome naujai LR Vyriausybei išlaikyti tokį siekį, tačiau tinkamai įvertinti finansų poreikį (bent 60**

---

eurų) ir pateikti švietimo įstatymo 67 straipsnio 1 dalies pakeitimus, taip pat įvertinus reikšmingą savivaldybių rolę neformaliajame švietime skatiname peržiūrėti esama modelį. Tinkamas neformaliojo vaikų švietimo organizavimas ir įgyvendinimas ne tik užtikrina prasmingą vaikų laisvalaikį, veikia kaip nusikalstamumo ir priklausomybių prevencijos priemonė, bet ir turi didelę įtaką vaiko asmenybės raidai – padeda atsiskleisti vaikų talentams, ugdo socialinius gebėjimus, pasitikėjimą savimi.

Sparčiai besivystančios dirbtinio intelekto technologijos daro įtaką ne tik darbo rinkai, kitoms sritims, bet ir švietimui. Siekdami užtikrinti, kad švietimo sritis neatsilikytų nuo dirbtinio intelekto siūlome Lietuvoje **adaptuoti Europos komisijos ir ekspertų grupės parengtas gaires dėl dirbtinio intelekto naudojimo mokymo ir mokymosi srityje**, išplanuoti racionalų pedagogų supažindinimą bei edukavimą šiais klausimais.

Siūlome Lietuvos Respublikos Švietimo įstatyme **apibrėžti Kultūros pasą, taip nustatant jo paskirtį, įgyvendinimo principus ir aprėptį, kitus aktualius šios priemonės įgyvendinimo aspektus**, taip siekiant numatyti jo vietą Lietuvos Respublikos švietimo sistemoje. Kultūros paso priemonės įgyvendinimas šiuo metu reglamentuojamas Lietuvos Respublikos kultūros ministro ir Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministro įsakymu „Dėl kultūros paso koncepcijos patvirtinimo“ ir Lietuvos Respublikos kultūros ministro ir Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministro įsakymu „Dėl kultūros paso administravimo ir finansavimo tvarkos aprašo patvirtinimo“. Šiuo metu Kultūros paso priemonės įgyvendinimo aspektai: skirtų lėšų panaudojimas intensyvumas, pasirenkamų kultūros paso paslaugų įvairovė ir regioniškas, pavėžėjimo sistema, per visas savivaldybėse skiriasi, o tai reiškia, jog skirtingose savivaldybėse besimokantys mokiniai gauna skirtingo lygio paslaugų įvairovę ir kokybę. Kultūros srities tyrimų (Gyventojų dalyvavimas kultūroje ir pasitenkinimas kultūros paslaugomis 2023, tyrimą užsakė Lietuvos kultūros tarybą) duomenys ir rekomendacijos identifikuoja, jog ankstyvosios kultūrinės patirtys prisideda prie asmenų tolesnių savanorystės, pilietiškumo nuostatų formavimo. **Remiantis tokia išvada manome, jog yra būtina plėsti Kultūros paso aprėptį nustatant, kad Kultūros paso paslaugos teikiamos taip pat ir vaikams, dalyvaujantiems ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo programose.**

Užtikrinti, jog bus tęsiamas ir **skiriamas dėmesys, jog LR švietimo, mokslo ir sporto**

---

ministro įsakyme „Dėl savivaldybių ir mokyklų vykdančių bendrojo ugdymo programas, švietimo stebėsenos būtinųjų rodiklių aprašų patvirtinimo” **atsidurs ir mokyklos kokybės rodiklių dalis.** Šiuo metu šis procesas vyksta ministerijos darbo grupėje, tačiau darbas ties mokyklos kokybės vertinimu nesibaigia tik ties patvirtintais rodikliais. **Matome būtinybę numatyti rodiklių reikšmes** (kas laikoma geru vertinimu, prastu, vidutiniu ir pan.), taip pat manome, jog reikia numatyti ir priemones kurių būtų imtasi mokyklai netenkinant numatytos rodiklių reikšmes. Tarp mums **svarbiausių mokyklos kokybės rodiklių, kurie, mūsų vertinimu, privalo išlikti ministro įsakyme** yra šie:

- Pamokų, kuriose stebimi universalus dizaino taikymo, savivaldaus mokymosi, mokymasis tyrinėjant, patirtinio mokymosi elementai, dalis (proc.)
- Mokiniam, besimokantiems pagal pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo programą, siūlomas pasirinkti mokytis dalykų ir/ar profesinio mokymo modulių skaičius
- Mokykloje įgyvendinamose socialines ir emocines kompetencijas ugdančiose, smurto, patyčių, psichiką veikiančių medžiagų vartojimo ar kitų prevencinių programose, atitinkančių ministro nustatytus reikalavimus, dalyvaujančių mokinių skaičius
- Mokinių, kurie mokykloje jaučiasi palankiai / saugiai, dalis (proc.)
- Mokinių patyrusių patyčias dalis lyginant su šalies vidurkiu.
- Vienai specialiosios pedagoginės pagalbos specialisto pareigybei (specialiajam pedagogui, logopedui, tiflopedagogui, surdopedagogui) tenkantis mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, skaičius
- Mokinių dalyvaujančių mokyklos (ir / ar klasės), rajono savivaldos veiklose (pvz., mokyklos, rajono valdymo struktūrose, su politine partija susijusiose veiklose) dalis (proc.)
- Sprendimų, prie kurių priėmimo prisidėjo mokyklos mokiniai arba mokyklos mokinių atstovai, dalis (proc.)
- Mokyklos pritaikymas asmenims su negalia
- Mokytojų, kurie mokykloje jaučiasi palankiai / saugiai, dalis (proc.)

Užtikrinant lygiateises ugdymo(si) sąlygas, pradiniame ugdyme įteisinti kompleksinę visos dienos mokyklos veiklą švietimo įstatyme. Nustatyti, kad visos dienos mokykla **gali būti**

organizuojama ne tik I-IV, bet, rekomendavus pedagoginei psichologinei tarnybai ir Vaiko gerovės komisijai, ir V-X klasių mokiniams, skiriant šiam tikslui mokinio krepšelio lėšas. Visgi prieš įteisinant visos dienos mokyklos veiklos modelį LR švietimo įstatyme, tikslinga išsamiai išdiskutuoti ir aptarti dabartinius visos dienos mokyklos veiklų įgyvendinimo modelius, jų privalumus ir trūkumus, nustatyti pagrindines visos dienos mokyklos įgyvendinimo taisykles ir reikalavimus veiklų turiniui, veiklų fizinei aplinkai ir jų vykdymui, kokie kvalifikaciniai reikalavimai taikomi šių veiklų vykdytojams (pavyzdžiui, jei būtų siekiama, kad visos dienos mokyklos veiklas gali vykdyti tik asmenys, turintys pedagogo kvalifikaciją, turi būti įvertintos realios galimybės įgyvendinti tokį siekį dėl pedagogų trūkumo) bei aptarti visos dienos mokyklos veiklos privalomumą visiems pagal pradinio ugdymo programą besimokantiems mokiniams (šios paslaugos gali būti užtikrinamos visiems mokiniams, tik mokiniams, kurių tėvai (globėjai, rūpintojai) tokias paslaugas savo vaikui parenka ir (arba) mokiniams, kurie gyvena socialinę riziką patiriančiose šeimose).

Pilietiškumo ugdymas

Mokiniams kaip interesų grupei, kuri neretai susiduria tik su jiems būdinga problematika įvairiose gyvenimo srityse, yra būtina užtikrinti tinkamas sąlygas būti realiai išgirstiems, kreipti atitinkamus sprendimus jiems tinkama linkme, veikti patiems susikuriant sprendimus ar užtikrinant reikalingą savipagalbą. Mokinių interesų grupei svarbu įgyti daugiau politinio svorio valstybės veikloje, politinių institucijų darbotvarkes pildant labiau į mokinį orientuotais klausimais bei ugdant įprotį aktyviai dalyvauti valstybės gyvenime. Todėl siūlome būsimo vyriausybės programoje **numatyti balsavimo teisės LR Savivaldybių tarybų ir merų rinkimuose nuo 16 (šešiolikos) metų suteikimą**. Siūlome **užtikrinti reikalingą teisinį reglamentavimą sudarant realias sąlygas 16 (šešiolikos) metų turintiems asmenims tapti jaunimo nevyriausybinę organizacijų vadovais**. Šalia šių dviejų pasiūlymų siūlome:

- įtraukti nevyriausybinę organizacijų sektorių į pilietinio ugdymo pamokų turinio;
- formavimą bei įgyvendinimą, organizuojant interaktyvias pamokas, kurių metu mokyklose;
- būtų simuliuojami rinkimai, kitaip pristatomi politiniai procesai valstybėje, taip mažinant
- rizikas nacionaliniam saugumui per jaunų žmonių pilietinio ir politinio raštingumo

stiprinimą;

- valstybės turimais kanalais šviesti visuomenę apie informacinį saugumą ir taikyti visas
- priemones jam užtikrinti;
- įtraukiant nevyriausybinės jaunimo organizacijas, nuolat ir kryptingai informuoti visuomenę
- apie vykstančius pilietiškumo ugdymo procesus, valstybės turimais kanalais viešinti susijusias programas bei taikyti priemones informaciniam saugumui užtikrinti;
- tobulinti ir plėtoti jaunimo savanorišką tarnybą, suteikiant mokiniams daugiau galimybių gauti papildomą 0,25 stojamojo balo už savanorystę, visuomeninę veiklą, stojant į Lietuvos aukštąsias mokyklas, taip pat siūlome peržiūrėti socialinių-pilietinių valandų sistemą.
- siekti jaunų žmonių pilietinio ir politinio raštingumo stiprinimo. Skatiname Edukacinio technologijų centrą skaitmeniniame užduočių banke kurti užduotis, kurios interaktyviai pristatytų pilietinio pasipriešinimo aspektus, taip mažinant grėsmes nacionaliniam saugumui

Lytiškumo ugdymas

Lytiškumo ugdymas išlieka jautria ir plačiai aptariama tema, todėl visuomenėje plinta dezinformacija, susijusi su lytiškumo ugdymu bendrojo lavinimo mokyklose. Neretai tai vyksta dėl lytiškumo ugdymo programų ir jų turinio ribojimo mokyklose – politinių sprendimų, ideologijos, švietimo sistemos spragų. Tai gali užkirsti kelią atviroms ir informuotoms diskusijoms apie lytinę ir reprodukcinę sveikatą bei lyčių lygybę. Sociokultūriniai įpročiai ir dogmatiškos nuostatos taip pat prisideda prie šių temų vengimo ar ignoravimo. Katalikų bažnyčios, turinčios didelę įtaką visuomenės nuomonei ir švietimo srityje, nuostatos apie seksualumą ir lytiškumą gali būti prieštaringos ir sunkiau besikeičiančios priimant naujus požiūrius ir galimas praktikas lytiškumo ugdymo sklaidoje. Vis dėlto Lietuva yra sekuliari valstybė, todėl mūsų švietimas ir įstatymai yra grindžiami ne religiniais pagrindais, o teisiniu pamatu, mokslu bei fundamentaliomis žmogaus teisėmis. Todėl siūlome:

- suteikti kokybiškas, modernias, jaunimo poreikiams pritaikytas ir prieinamas lytinės reprodukcinės sveikatos paslaugas. Siekiant pasiekti moterų bei mergaičių įgalėjimą, didinti kontracepcijos prieinamumą, t. y., didinti jos kompensavimą bei įrodymais pagrįstos

LIETUVOS MOKSLEIVIŲ SĄJUNGA

---

informacijos pasiekiamumą;

- Vyriausybei finansuoti tyrimus apie valstybės finansuojamų menstruacinių produktų poveikį sveikatai, ekonomikai ir socialinei gerovei;
- atsižvelgiant į mokinių amžių bei jiems reikalingas žinias paankstinti laiką, kada ugdymo procese yra pradama kalbėti apie lytiškumo ugdymą su mokiniais. ir reguliariai jas plėtoti iki ugdymo proceso pabaigos;
- įpareigoti Lietuvos aukštąsias mokyklas ruošti lytiškumo ugdymo vykdytojus bei įtraukti lytiškumo ugdymo kursus į ugdymo programas, skirtas specialistams, tiesiogiai dirbantiems su vaikais ir jaunimu bei pedagogams;
- įvertinti Lietuvos Respublikos nepilnamečių apsaugos nuo neigiamos viešosios informacijos poveikio įstatymo daromą neigiamą įtaką visuminio lytiškumo ugdymo sklaidai ir atlikti atitinkamus pakeitimus;
- toliau plėtoti gyvenimo įgūdžių programoje esamą lytiškumo ugdymo programos dalį, siekiant sudaryti sąlygas, jog mokiniai įgytų aktualias žinias šia tema;
- pagrindinio ir vidurinio ugdymo mokymo įstaigose, jaunimo centruose didinti prieinamumą jaunuoliams prie prevencinių paslaugų ir bendrosios higienos priemonių.

Karjeros ugdymas:

- skatinti jaunų žmonių aktyvų karjeros planavimą ir konsultavimą, peržiūrėti ir atnaujinti karjeros specialisto pareigybės aprašą ir profesinio orientavimo tvarkos aprašą tiksliai įvardinant šios pareigybės vykdymą, numatomus etatus. Skatiname peržiūrėti regioninių karjeros centrų veikimą;
- būtina rūpintis ir mokytojų profesine kvalifikacija, aktualios žinios susijusios su karjera turi būti suteikiamos ir pedagogams, kad tai jie galėtų įtraukti ir į savo pamokas;
- užtikrinti individualių bei viešų sertifikuotų karjeros ugdymo specialistų vedamų konsultacijų paslaugas mokyklose bei kokybišką informacijos apie tai viešinimą.

PSICHIKOS SVEIKATA MOKYKLOSE IR MOKINIŲ APLINKOJE

Asociacija

Tel. +370 688 54838

Įm. kodas 191972732

Konstitucijos pr. 25,

El. p. lms@moksleiviai.lt

A. s. LT84 7044 0600 0136 9875

LT-08105 Vilnius

www.moksleiviai.lt

AB SEB bankas, b. k. 70440

Sveikata yra žmogaus vertybė ir gyvenimo pagrindas, kuris turi būti pakankamai tvirtas, kad asmuo nuo pat vaikystės galėtų sveikai augti, sportuoti, bendrauti, mokytis, gyventi visavertį socialinį gyvenimą ir prisidėti prie visuomenės gerovės kūrimo. Visuomenės sveikata yra nacionalinis turtas ir kapitalas, kurio saugojimas ir puoselėjimas yra vienas iš svarbiausių valstybės tikslų, užtikrinantis šalies socialinę ir ekonominę plėtrą. Būdami sveiki jauni žmonės auga, siekia išsilavinimo, tobulėja kaip visavertės asmenybės, dirba ir kelia karjeros tikslus, kuria šeimas, yra pilietiškai aktyvūs bei visapusiškai įsitraukia į valstybės procesus. Sveiki jauni žmonės yra valstybės dabarties gerovės ir ateities klestėjimo pamatas, todėl LMS ragina atkreipti ypatingą dėmesį į jaunų žmonių fizinės ir psichikos sveikatos puoselėjimą, kokybišką sveikatos priežiūrą ir jos paslaugų prieinamumą bendrojo ugdymo mokyklose, aukštosiose mokyklose, neformalaus ugdymo įstaigose, sveikatos centruose ir kitose institucijose, kurių tikslas yra tiesiogiai dirbti su jaunimu ar rūpintis jo sveikata. Gera emocinė savijauta yra būtina aukštų akademinų pasiekimų sąlyga. Viena vertus, džiugu, kad Lietuvoje gyvena laimingiausi pasaulyje žmonės iki trisdešimties metų amžiaus, tačiau, kita vertus, negalime teigti baigę kovą su patyčiomis mokyklinio amžiaus asmenų grupėje – kokią nors patyčių formą 2022 m. patyrė 44 proc. mokinių¹³¹. Lietuva, pagal UNICEF ataskaitą apie vaikų psichikos sveikatą, užima žemiausią vietą tarp turtingų šalių.¹³² 2022 m. savijūdybė buvo antra dažniausia mirties priežastis tarp 20-29 metų jaunimo.¹³³ Taip pat būtina užtikrinti gerą mokytojų savijautą – anot 2023 m. publikuoto Pilietinės galios indekso, mokytojų perdegimą ir pervargimą, didelius darbo krūvius, sumaištį keliančias reformas labai svarbiomis problemomis laiko 67–74 proc. mokytojų.

Mokykla turėtų būti draugiškos, palaikančios ir kūrybingos bendruomenės pavyzdžiu, kuri kreipia dėmesį ne tik į mokymosi rezultatus, bet ir mokyklos bendruomenės psichologinę savijautą tiek fizinėje, tiek internetinėje erdvėje:

- švietimo sistema turi atkreipti didesnę dėmesį į mokinių, mokytojų ir kito mokyklos personalo psichikos sveikatą, psichikos sveikatos raštingumą, ugdyti savitarpio pagalbos supratimą, užtikrinti galimybes mokyklos personalui ir mokiniams nuo pradinių klasių gauti savalaikę pirmąją psichologinę pagalbą užtikrinti nuolatinį specialistų kompetencijų kėlimą bei mokyklos bendruomenės informavimą apie psichologo teikiamas paslaugas, jų poreikį ir

naudą gyvenime;

- manome, jog būtina peržiūrėti mokytojų krūvį, atsakomybes siekiant sumažinti biurokratinę naštą, jog pedagogai realiai galėtų skirti laiko socialinių įgūdžių vystymui su mokiniais;
- peržiūrėti ir esant poreikiui atnaujinti konfidencialumo reikalavimus apie vizituose atskleidžiamą informaciją psichologams. Sudaryti realias sąlygas, vydyti aktyvesnį mokinių informavimą apie galimybes pranešti apie konfidencialumo pažeidimus;
- būtina numatyti ir sudaryti mokyklose dirbančių psichologų kompetencijų kėlimo tvarką, būtina diegti vieningus nacionalinio lygmens kokybės standartus socialinių ir emocinių kompetencijų ugdymo bei prevencinėms programoms. Siekti perorientuoti mokyklų psichologus iš kabinetinio, individualių konsultacijų darbo į darbą su klasėmis, taip siekiant skatinti mokinio aplinkos pažinimą;
- pilnai dengti šeimos / mokinio išlaidas psichologo paslaugoms, jeigu švietimo įstaiga negali užtikrinti prieinamumo kreiptis į mokyklos psichologą;
- didinti gydytojų, mokytojų, dvasininkų, valstybės pareigūnų, verslo bei socialinės apsaugos sektoriaus darbuotojų, jaunimo darbuotojų bei kitų specialistų kompetencijas dirbti su psichikos sveikatos tema;
- didinti finansavimą ir stiprinti jaunimo, vaikų ir kitų pagalbos linijų konsultantų bei psichologų ar kitų specialistų galimybes teikti skubią emocinę pirmąją pagalbą telefono skambučiais, susirašinėjimu laiškais ar žinutėmis, vaizdo pokalbiais, gyvais susitikimais;
- didinti jaunimo informavimą apie prevencines programas bei nemokamos ir nemedikamentinės psichologinės pagalbos gavimo būdus bei galimybes;
- skatiname numatyti reikalavimą matuoti kiek laiko mokiniai savo laiko skiria namų darbų ruošai. Neneigiame namų darbų nauda ugdymo procesui, visgi savarankiško studijavimo valandos Lietuvos universitetuose jau seniai yra nurodomos, atsižvelgiant į tai, jog mokytojai dažnu atveju nederina skiriamų krūvių tarpusavyje, manome, jog tokio reikalavimo atsiradimas paskatintų namų darbų racionalesnį svarstymą;
- LR švietimo, mokslo ir sporto ministerijoje numatyti atsakingą vadovybės žmogų, kuris kuruos psichikos sveikatos klausimus švietimo sistemoje.

Prevenција:

- mažinti alkoholio, tabako ir kitų psichoaktyviųjų, psichotropinių medžiagų vartojimą moksliniais tyrimais ir įrodymais grįstomis bei veiksmingomis priemonėmis. Teikti intervencijos paslaugas priklausomybe sergantiems asmenims, užtikrinant kokybišką žemo slenksčio paslaugų teikimą. Teikti didelę svarbą prevencijai, visuomenės informavimui, darbui su jaunimu ir kitomis pažeidžiamomis grupėmis;
- nuosekliai diegti moksliniais tyrimais ir įrodymais grįstas bei veiksmingas alkoholio ir tabako vartojimo mažinimo priemones, stiprinti Valstybinio visuomenės sveikatos stiprinimo fondo veiklą ir plėsti visuomenės projektų finansavimo galimybes, įtraukiant emocinės paramos, psichologinio konsultavimo, bendruomeninės pagalbos bei kitus savižudybių prevencijos prioritetus;
- užtikrinti integruotą prevencijos strategijų parengimą ir jų įgyvendinimą šiose srityse: jaunimo seksualinis išnaudojimas, jaunų žmonių savižudybės, nepageidaujamas merginų nėštumas;
- siekiant sumažinti su švirkščiamųjų narkotinių ir psichotropinių medžiagų vartojimu ne gydymo tikslu susijusį infekcijų plitimą, užtikrinti kokybiškas žemo slenksčio paslaugų centrų teikiamas paslaugas ir jų adekvatų finansavimą;
- didinti informacijos apie narkotinių medžiagų vartojimo ankstyvąją intervenciją sklaidą tėvams bei patiems jaunuoliams;
- sukurti psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencijos programų švietimo sektoriuje kokybės užtikrinimo (akreditavimo) sistemą;
- sukurti psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencijos kompetencijų tobulinimo programą, siekiant užtikrinti nuolatinį specialistų, įgyvendinančių šias programas, kompetencijų kėlimą ir atnaujinimą;
- vykdyti tyrimus, sistemiškai analizuojančius psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencijos programų įgyvendinimą Lietuvoje, jų kokybę, efektyvumą, skirtingų tikslinių grupių gyventojų įtraukimą ir kitas programų charakteristikas.

LMS prezidentas

Jonas Trumpa